

Araştırma Makalesi | Research Article

Türk Modernleşmesinde Jön Türkler ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın Gazeteci ve Siyasi Kimliği

The Young Turks in Turkish Modernization and the Journalist and Political Identity of Hüseyin Cahit Yalçın

Fatma Betül AYDIN VAROL (Asst. Prof. Dr.)
Selçuk University Faculty of Communication
Konya/Türkiye
betulaydin@selcuk.edu.tr

Başvuru Tarihi | Date Received: 15.10.2022
Yayına Kabul Tarihi | Date Accepted: 02.01.2023
Yayınlanma Tarihi | Date Published: 30.01.2023

Aydın Varol, F. B.. (2023). Türk Modernleşmesinde Jön Türkler ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın Gazeteci ve Siyasi Kimliği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(1), 205-221 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1189839>

Öz

Osmanlı Döneminde Türk modernleşme hareketleri 19. yüzyılda başlamıştır. Batılılaşma eksenli bu siyasal, ekonomik ve toplumsal dönüşümde Yeni Osmanlılarla başlayan ve sonrasında Jön Türklerle devam eden fikir akımlarının büyük etkisi olmuştur. O dönem için demokrasi, özgürlük gibi Batı menşeli kavramların Osmanlı'da uygulanması noktasında baskı unsuru oluşturan, Sultan II. Abdülhamit'e Kanun-i Esasiyi ilan ettiren ve ilerleyen süreçte tahtan da indirilmesine neden olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin temellerinin atılmasında Jön Türkler etkili olmuştur. Cemiyet mensuplarının kendi aralarında farklı Batılılaşma tasavvurları olmasına rağmen, mensuplar bu süreçte basını etkili bir şekilde kullanmışlardır. Çünkü özellikle Yeni Osmanlılar adıyla ilk oluşumu başlatan ekibin içerisinde gazetecilerin ağırlıklı olması, basının etkili bir şekilde kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) bir mensubu olan ve gerek Osmanlı gerekse cumhuriyet döneminde siyasi bir aktör ve özellikle gazetecilik yönü ağır basan Hüseyin Cahit ve onun batıcılık düşüncesinin Türk gazetecilik ve siyasi yaşamına etkisi ele alınacaktır. Doküman analiz yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, kendi yazdığı eserlerden, otobiyografileri ile onun hakkında yazılan eserlerden yararlanılmış ve Yalçın'ın gazeteci yönü incelenmiştir. Sonuç olarak basın ve siyaset ilişkisinin her iki tarafını (bazı dönemlerde) aynı anda gören biri olmuştur. Ne var ki şartlar onu kimi dönem savunucusu olduğu düşünceleri eleştirmeye, bazen de eleştirdiği düşünceleri savunmaya itmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Osmanlılar, Jön Türkler, Batılılaşma, Hüseyin Cahit Yalçın.

Abstract

Turkish modernization movements in the Ottoman period started in the 19th century. The ideas that started with the New Ottomans and continued with the Young Turks had a great impact on this political, economic and social transformation based on Westernization. At that time, The Young Turks were influential in laying the foundations of the Committee of Union and Progress, which had Sultan II. Abdulhamit proclaimed the Kanun-i Esasi and caused him to be dethroned in the following process. In this study, Hüseyin Cahit Yalçın, who is a political actor and especially his journalistic aspect, and the effect of his westernist thought on Turkish journalism and political life will be discussed. In this study, where the document analysis method was used, the works written by himself, his autobiographies and the works written about him were used and Yalçın's journalistic aspect was examined. As a result, there has been someone who has seen both sides of the relationship between the press and politics at the same time (in some periods). However, circumstances led him to criticize the ideas he was a defender of at some times and to defend the ideas he criticized.

Keywords: New Ottomans, Young Turks, Modernization, Hüseyin Cahit Yalçın.

Giriş

Jön Türkler, Osmanlı Devleti'nin yaklaşık son elli yılına damgasını vurmuş ve Batı medeniyetinin Osmanlı toplumu içindeki argümanları olarak faaliyet göstermiştir. Yeni Osmanlılar hareketi ile başlayıp, birinci ve ikinci meşrutiyeti ilan ettiren Jön Türk hareketine uzanan yapının kendi iç dinamiği de İtalya'daki Karbonari hareketinden referansla oluşturulmuştur. Jön Türk hareketi (ve onun siyasi örgütü haline gelen İttihat ve Terakki Cemiyeti-İTC), Osmanlı Devleti'nde batılılaşma, yenileşme veya modernleşme düşüncesine yön veren fikir akımları içinde üzerinde en çok durulandır. Ancak Jön Türkleri anlayabilmek için Osmanlı'nın modernleşme sürecini de iyi değerlendirmek gerekmektedir.

Osmanlı modernleşmesinin iki yüzyılı aşkın bir mazisi vardır. Modernleşme başlarda *Islahat* veya *Tanzimat* kavramlarıyla ifade edilmiş ve hatta bir devre adını vermiştir. Osmanlı Sultanı II. Mahmut döneminde yeşermeye başlayan reformcu ve modernist düşünceler, ilk kez Sultan Abdülmecit döneminde kabul edilen *Tanzimat Fermanı* ya da diğer bir ifadeyle *Gülhane Hatt-ı Hümayunu* ile 3 Kasım 1839'da uygulamaya geçirilmiştir. Ferman, Osmanlı toplumunu siyasal, hukuksal ve toplumsal açıdan etkilediği için önemli bir belge niteliğindedir (İrtem, 1999, s. 13-15). Modern anlamda Osmanlı'nın toplumsal yapısını ve düzenini gerek dini gerek etnik anlamda şekillendiren Tanzimat Fermanı'ndaki 'eşitlik' ilkesine göre gayrimüslimler, Müslümanlarla eşit kabul edilmiştir.

Abdülmecit döneminde başlayan modernleşme hareketleri adım adım devam ederken aslında bu hareketler; Osmanlı toplumunun, siyasal ve ekonomik açıdan gelişimini tamamlamış Batı toplumları ile medeniyet yarışına girmesi demektir. Tanzimat'tan sonraki padişahlar içerisinde Batı yanlısı olmayı yoksa da bunların içinde en Batıcı olanının Abdülhamit olduğunu ifade eden İrtem'e göre (1999, s. 15), Osmanlı modernleşmesinin en tartışmalı dönemi de yine bu dönem olmuştur II. Abdülhamit'in, meşrutiyeti ilan etmesi modernleşme çabalarını sonuçsuz bırakmıştır. 93 Harbi olarak adlandırılan Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-1878) patlak vermesinin de etkisiyle sert önlemler alan Abdülhamit'in bu tavrı, 1908'e yani İkinci Meşrutiyete kadar devam etmiştir.

Abdülaziz'den sonra yapılan *Meşrutiyet* tartışması da Abdülaziz döneminde başlayan yenileşme hareketinin devamı niteliğinde olmuştur. Cumhuriyet döneminde de bu modernleşme çizgisi, muasır, batılılık, çağdaşlık ve demokrasi gibi kavramlarla ifade edilmiştir (İrtem, 1999, s. 13). Osmanlıdaki modernleşme süreci üzerine şüphesiz çok fazla şey denebilir ki zaten bu konuyu ele alan birçok çalışmada da bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın amacı Osmanlı modernleşmesinin derin bir analizi değildir. Jön Türkler, siyasi tarihimiz açısından olduğu kadar basın tarihimiz açısından da önemlidir. Bu açıdan Yeni Osmanlılar adıyla ilk oluşumu başlatan ekibin içerisinde gazetecilerin olması ve bu hareketin davasında basının etkili bir şekilde kullanılması bu önemin göstergelerinden sayılabilir. Bu isimlerden biri olan Hüseyin Cahit Yalçın, gazeteci-yazar, çevirmen ve siyaset adamı gibi çok yönlü kişilik özellikleriyle Jön Türk hareketi içerisinde aktif rol oynamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile İTC'nin yarı resmî gazetesi statüsünde yer alan *Tanin* gazetesinin kurucuları arasında yer alan Yalçın, cumhuriyet döneminde de Batılılaşmanın yılmaz savunucularından biri olmuştur. Edebi yönü de olan Yalçın'ın bu alana yaptığı katkılar üzerine araştırmalar olsa da literatüre bakıldığında, dönem dönem değişkenlik gösteren gazeteci kimliği üzerine fazla bir araştırma bulunamamıştır. Bu çalışma literatürdeki bu eksikliğe bir nebze de olsa katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, bir dönem Jön Türk hareketi içerisinde yer alan, Batı yanlısı ve İttihatçı olmasıyla bilinen gazeteci-yazar ve siyaset adamı Hüseyin Cahit Yalçın'ın Osmanlı'da

başlayan ve cumhuriyet döneminde de devam eden (bir dönem siyasi hayatıyla da paralel giden) gazetecilik faaliyetlerinin ele alınmasını amaçlamaktadır.

Çalışmanın Metodolojisi

Osmanlı'da 18. yüzyılın son dönemlerinde başta askeri alanda olmak üzere başlayan modernleşme hareketleri, 19. yüzyılda toplumsal, ekonomik ve siyasi anlamda da ivme kazanmıştır. Bu dönemde basının daha etkili bir şekilde kullanılması, muhalif bir aydın grubunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yeni Osmanlılar ile başlayan ideolojik tartışmalar batılılaşmayı merkeze alan Jön Türkler döneminde de devam etmiş ve bu bakış açısı Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal etmiştir. Bu çalışmada Osmanlı'nın modernleşme hareketlerinde önemli rol oynayan Jön Türk Hareketi içinde yer alan siyasi ve edebiyatçı olmasının yanı sıra gazeteci yönüyle de aktif bir isim olan Hüseyin Cahit Yalçın ele alınacaktır.

Çalışma, Yalçın'ın -batılılaşma ideolojisi ekseninde- gazeteci yönüyle ilgili literatürün eksik olması nedeniyle bu alana katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan Türk basın tarihinde Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Türk modernleşmesindeki rolünün ne olduğu" sorusundan yolu çıkılan bu çalışmada "yazılı metinlerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak belgeleyen" doküman analizi (Wach, 2013) yöntemi kullanılacaktır. Basılı ve elektronik tüm belgeleri inceleme ve değerlendirme yoluyla yapılan doküman analizi, diğer nitel yöntemlerde olduğu gibi anlam çıkarmak, ilgili konuya dair bir görüş oluşturmak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin incelenme ve yorumlanma sürecini içermektedir (Corbin & Strauss, 2008, aktrn, Kırıl, 2020). Çalışmada Hüseyin Cahit Yalçın'ın kendi otobiyografi ve eserlerinin yanı sıra, yalçın hakkında yazılan kitaplardan yararlanılmıştır. Öncelikle Hüseyin Cahit Yalçın'ın biyografisine yer verilecek bu çalışmada, çocukluğu, edebi/yazın hayatı ile siyasi ve oradan gazetecilik hayatına uzanan yaşamı ele alınacaktır. Örnek şahıs Yalçın'ın ideolojik bakış açısının temellerinin daha iyi anlaşılması için daha sonra batılılaşmanın düşünsel anlamda ilk tohumlarını eken Yeni Osmanlılar ile başlayan süreç ve akabinde Jön Türk hareketi değerlendirilecektir. Son olarak Hüseyin Cahit Yalçın'ın gazetecilik hayatı -ki siyasi hayatı da bir dönem gazeteci kimliği ile devam etmiştir- ele alınacaktır.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın Yaşamı Üzerine

Hüseyin Cahit 7 Aralık 1875'te Balıkesir'de doğmuş, bir buçuk yaşındayken, 93 Harbi arifesinde, ailesi İstanbul'a gelmiştir. İlk öğrenimini Aksaray'da yapan Hüseyin Cahit, (babasının 1883'te Serez'e muhasebeci olarak atanması nedeniyle) askeri rüştiyeyi Serez'de bitirmiştir (Huyugüzel, 1982, s. 7). 13 yaşlarında annesiyle birlikte İstanbul'a dönerek Dersaadet Mülki İdadî'sine kaydolan Hüseyin Cahit, 1893'te İdadî'den mezun olmuş ve daha sonra Mekteb-i Mülkiye'ye girmiştir (Uçman, 2006, s. 668). Hüseyin Cahit hem Mülkiye'den hocası hem de Maarif Nezareti Mektubî kalemi müdürü olan Menemenlizade Tahir'in yol göstermesiyle aynı yıl, nezaretin Mektubî Kalemi Hulefaliğine tayin edilmiştir. 1896-1901 yılları arasında beş yıl süren kalem hayatında Hüseyin Cahit, nezaretin çeşitli kademelerinde çalışmış, zaman zaman bazı rüştiyelerde vekaleten öğretmenlik yapmıştır (Huyugüzel, 1982, s. 14).

Hüseyin Cahit'in edebiyata, yazarlığa yönelişinde, bir Osmanlı bürokratu olan babası Ali Rıza Efendi'nin rolü büyük olmuştur. Babasının okumaya ilgisi ve evde gece okumaları, onu küçük yaşlarda edebiyata yöneltmiştir. Yalçın idadide öğrenci iken beş yüz sayfalık romanı *Nadide*'yi bastırmıştır. Yine aynı dönemlerde bazı bilimsel dergilerden çeviriler yapmış ve *Maarif* ve *Resmi Gazete* gibi haftalık dergilerde yayınlanmıştır. İdadideki

öğrencilik yıllarında Hüseyin Cahit'in düşünce ve inançları önemli değişikliklere uğramış ve II. Abdülhamit tarafından sürülen dayısının teşvikiyle Namık Kemal'in eserlerini okumuş ve etkilenmiştir. Hüseyin Cahit anılarında dayısının "yepyeni bir din" telkin ettiğini "yurt ve özgürlük aşkı" şeklinde ifade etmektedir (H. C. Yalçın, 1999, s. 51). Bunda, Hüseyin Cahit'in çocukluğunun padişah II. Abdülhamit'e karşı muhalefet hareketlerinin geliştiği ve Batı etkisinin fazlaca olduğu Rumeli bölgesinde geçmesi etkili olmuştur. Öyle ki Yalçın, küçük yaşlardan itibaren hürriyet ideali ve bu ideal için mücadele duygusunu hissetmiştir (Bengi, 2000, s. 1).

Yalçın, yazın hayatına ilk olarak Mülkiye Okulu öğrenimi sona ermek üzereyken, *Mektep* dergisi ile başlamıştır (H. C. Yalçın, 1999, s. 72). Hüseyin Cahit, *Mektep* dergisindeyken Cenap Şahabettin ve Rauf ile tanışmış (1897) ve bu tanışıklık Yalçın'ı zamanla, Tefik Fikret'in idaresinde edebi bir hüviyet kazanan *Servet-i Fünun* dergisine götürmüştür (Huyugüzel, 1982, s. 14). Tefik Fikret'ten sonra *Servet-i Fünun*'un başına geçen Hüseyin Cahit, Kasım 1898'de *Tarik* gazetesinde mütercim olarak işe başlamış, Mayıs 1899'da *Sabah* gazetesine, ardından 1900 yılında ise idare müdürü olarak *Saadet* gazetesine geçmiştir. 1 Ağustos 1908'de Hüseyin Cahit, *Tanin* gazetesini çıkararak artık gazeteciliği meslek edinmiştir. 1933'ten 1936'ya kadar (siyasete atıldığı dönemleri saymazsak) *Akşam* gazetesinde başyazarlık yapmış, 1933-1940 arası *Fikir Hareketleri* adlı dergiyi çıkartmıştır. Bu arada 1934-1937 yılları arasında *Yedigün*, 1936-1938 yılları arası *Boğaziçi* dergilerinde yazılar yazmıştır. Yalçın, 1938'den 1943'e kadar *Yeni Sabah*'ta dış politika yazarlığı yapmış, aynı sene *Tanin*'i son kez yayınlamak üzere 1947 yılına kadar çıkarmıştır. Ocak 1946'da Türk Basın Birliği başkanlığına seçilen Yalçın, 1948 yılından sonra *Ulus*, *Yeni Ulus* ve *Halkçı* gazetelerinde başyazar olarak görev almıştır (Bengi, 2000, s. 20-21). Edebi eserlerinin yanı sıra uzun yıllar gazetecilik yapan Hüseyin Cahit, tarih, sosyoloji, psikoloji, siyaset gibi alanlarda da birçok yabancı ünlü eseri Türkçeye kazandırmıştır.

Hüseyin Cahit Yalçın, öğretmenlik yıllarında (Vefa İdadisinde müdür yardımcılığı, ardından Mercan İdadisinde müdürlük yapmıştır) devletin üst düzey yöneticileri ile ilişkilerini geliştirmiş ve özellikle de Küçük Sait Paşa'nın güvenini kazanmıştır. Paşa ve yönetimiyle ilişkisine karşılık, kendisini İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne yakın hisseden Yalçın, cemiyetin yasa dışı konumundan ötürü önceleri mesafeli kalmaya özen göstermiştir. Meşrutiyetin ilan edilmesinin sonrasında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yasal bir niteliğe kavuşmasıyla bu cemiyete üye olmuş ve edebi kişiliğinin yanına bir de siyasi kimliği eklemiştir. Bu dönemde devlet memurluğunu tamamen bırakan ve 1 Ağustos 1908 tarihinde kendisiyle bütünleştiği *Tanin* gazetesini çıkarmaya başlamıştır. Hüseyin Cahit Mebusan Meclisi'ne İstanbul mebusu olarak girerken, aynı dönemlerde hem ittihatçı hem de gazeteci olarak tanınmaya başlamıştır (Ertan, 2010, s. 19-20). Yalçın'ın hem mebus olması hem de *Tanin*'de yazmasıyla gazete, İttihat ve Terakki'nin yayın organı haline gelmiştir. Ancak Yalçın'ın anılarından *Tanin*'in bu durumunun kendisini pek memnun etmediği anlaşılmaktadır.

Hiç istemese de koyu bir İttihatçı yanlısı görülen Hüseyin Cahit ve gazetesi, kısa sürede meşrutiyet karşıtlarının tepkisini çekmiştir. *Serbesti* gazetesi yazarlarından Hasan Fehmi Bey'in öldürülmesi üzerine başlayan olayların, kısa zamanda 31 Mart Vak'ası olarak bilinen bir isyan hareketine dönüşmesi, Hüseyin Cahit'in yaşamını derinden etkilemiştir. II. Abdülhamit'in tahttan indirilmesi ve İttihat ve Terakki'nin güç kazanmasıyla sonuçlanan 31 Mart Vak'ası, Hüseyin Cahit'in kamuoyu tarafından biraz daha tanınmasında ve cemiyet içerisinde güç kazanmasında etkili olmuştur (Ertan, 2010, s. 20-21).

İstanbul'u işgal eden İngilizler, 1919'un haziran ayında Yalçın'ı tutuklayıp Malta'ya sürgüne yollamışlardır. Malta'da Duyun-u Umumiye'deki görevinden dolayı ailesiyle birlikte yaşayan Yalçın, oradan İsviçre ve Fransa'da rahat bir şekilde yaşamını sürdürmüştür. Ancak buradaki görevinin sona ermesiyle ciddi bir maddi kayba uğrayan Hüseyin Cahit, yurtdışında yaşamayacak duruma düşmüş ve 15 Temmuz 1922'de İstanbul'a dönmüştür. Bir süre dinlendikten sonra yeniden gazetecilik faaliyetlerine başlayan Yalçın, Şeyh Sait isyanı sonrası *Tanin*'de yaptığı yayınlardan dolayı 7 Mayıs 1925'te Çorum'a ömür boyu sürgüne gönderilmiştir. Yalçın'ın sürgün dönüşü, onun geçimliliği için İsmet İnönü ile görüşen Şükrü Kaya, Hüseyin Cahit'i, Sanayi ve Maadin Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığına getirtmiştir (H. C. Yalçın, 2000). 1933'te gazeteciliğe yeniden başlayan Yalçın'ın Cumhuriyet döneminde, İttihat ve Terakki dönemindeki parlak günleri devam etmemiştir (Atay, 1963, aktrn, Arabacı, 2010).

Hüseyin Cahit, İnönü'nün cumhurbaşkanlığından ayrılması ve Demokrat Parti'nin iktidar olmasından sonra da CHP ile olan ilişkisini kesmemiştir. 1950 seçimlerinde Kars'tan milletvekili olarak seçilen Yalçın, CHP yanlısı ve iktidar karşıtı yazıları ile DP'lilerin tepkisini çekmiştir. *Ulus* gazetesinde yayınlanan bir makalesinden dolayı TBMM'nin manevi değerlerine hakaret ettiği gerekçe gösterilerek dokunulmazlığı kaldırılmış ve oldukça yaşlı olmasına rağmen bir süre hapis cezası çekmiştir (Ertan, 2010, s. 37). Hüseyin Cahit Yalçın, 18 Ekim 1957 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

Yeni Osmanlılar ile Başlayan Süreç ve Jön Türkler

Osmanlı'daki Batı Yanlısı İlk Oluşum: Yeni Osmanlılar

Sultan Abdülmecid döneminde başlayan modernleşme çabaları, Türk toplumunun önde gelen meselelerinden birisi haline gelmiştir. Batı 'Şark Meselesi'ni tartışmaya açtığı için, Osmanlı toplumunda da 'Batı (Garp) Meselesi' zihni bir tartışmaya açılmıştır. Her ne kadar modernleşme çalışmaları kapsamında dönüşümler yaşansa da Osmanlı Devleti'ni kurtarmak amacıyla ilan edilen Tanzimat ve Islahat fermanlarının beklentileri karşıla(ya) maması, bazı Osmanlı aydın ve yöneticilerini yeni tedbirler almaya sevk etmiş (Kocabaş, 1991, s. 17), dolayısıyla devlet adamlarıyla aynı düşünceleri taşımayan yenilikçi gruplar ortaya çıkmıştır. Tanzimat'tan yana olanlar tarafından 1865'te İstanbul'da *Yeni Osmanlılar Cemiyeti* adıyla bir dernek kurulmuş ve derneğin çatısı altında yenilikçiler toplanmışlardır. Toplum arasında *Yeni Osmanlılar* olarak adlandırılan bu grup, kendilerine daha çok *Jön Türkler* deyimini yakıştırmaktaydılar ¹ (M. Yalçın, 1994, s. 17).

Yeni Osmanlıların ortaya çıkmasında basın büyük bir rol oynamıştır. Hareketin içindekilerin çok büyük bir kısmı gazetecidir. Gazetecilik ilk olarak 1831'de Takvim-i Vekayi ile başlamış, 1860'lardan sonra artış göstermiş ve kiraathanelerde yüksek sesle ahaliye okunması gazetelerin etki alanını genişletmiştir. Gazetelerin çoğalmasıyla ortaya çıkan rekabetin eleştirilere yol açması, hükümet açısından hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Hükümetin 1864'te *Matbuat Nizamnamesini* çıkartmasıyla, basın mensupları için gazete kapama, para ve hapis cezalarının önü açılmıştır (Sina Akşin, 1998b, s. 28). Bu gazeteciler arasında Mehmet ve Namık Kemal Beyler de bulunup, ortak tutumları, Âli Paşa ve Fuat Paşanın siyasi tavırlarına muhalefetleri olmuştur. Bu isimler, iktidardaki bu paşaları, Avrupa karşısında tavizkâr bulmuş olsa da bu gazeteciler, Osmanlı devletinin toprak bütünlüğü ve egemenliğinin gerektiği gibi korunamadığına ve dolayısıyla devletin dağılmaya doğru gittiğine inanmışlardır. İç siyasette ise yaptırım ve engellerle karşılaşan hürriyet yanlıları, mezkûr paşaların bir baskı rejimi kurduklarının farkındaydılar. Bu durumda yapılabilecek en mantıklı şey, halkın siyasal haklarını tanımak olacaktır.

Dolayısıyla Müslüman olmayan bir halk Osmanlı Devleti'nden ayrılmak istemeyecek veya büyük devletler azınlıklardan yana müdahalede bulunamayacaktı. Bu düzen içerisinde halk, kendi siyasi kaderini tayin ederken böylelikle Tanzimat paşaları baskı kuramayacaklardı (Akşin, 1998a, s. 22). Bu bakış açısına göre, meşrutiyeti isteyen bu gençler devleti kurtarmakta olduklarına ve demokratik bir siyasi nizam için mücadele ettiklerine inanmaktaydılar.

Yeni Osmanlılar Cemiyetinin program ve doktrine dair tam bir metni bulunmayıp, meşrutiyet fikrine bağlı yeni bir rejim kurulması temel amaçtı. Bu konuda veliaht Murat Efendi (V. Murat) inkılâpçılara ümit vermiştir. Böylece Yeni Osmanlılar, müstakbel padişahlarıyla çeşitli toplantılar tertipleyerek, alınacak örnekleri Avrupa'da mevcut siyasi yapıya dair bilgilerini artırmışlardır. Ancak, cemiyetin programı üye Ayetullah Bey tarafından ihbar edildiğinden cemiyet, memleket dâhilinde teşkilat kurmaya muvaffak olamamıştır (Tunaya, 1995, s. 93-95). Mısır Hıdivi İsmail Paşa'nın -Hıdivlikten mahrum bırakılan- kardeşi Mustafa Fazıl Paşa'nın maddi açıdan desteklediği Yeni Osmanlılar, Paşa'nın daveti üzerine Paris'e giderek fikir ve matbuat faaliyetlerine girmişlerdir. 1865'ten 1875'e kadar faaliyet gösteren cemiyet, 1875 yılında Mustafa Fazıl Paşa'nın ölümü üzerine etkinliğini kaybetmiştir. 1876 yılında Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesinde rol oynayan *Yeni Osmanlılar*, 1876 Anayasasının ve meşrutiyetin ilanı ile bir anlamda amaçlarına ulaşmışlardır (M. Yalçın, 1994, s. 27).

Yeni Osmanlılar, siyasi meselelerde ilerici bir tavır sergilerken, kültürel meselelerde ise tam aksine muhafazakâr bir tutum içinde olmuşlardır. Batı medeniyetini sadece maddi yönden üstün tutan Yeni Osmanlılar, manevi ve ahlaki yönden ise Doğu'yu üstün bulmaktaydılar. Dolayısıyla Osmanlı, Batı'nın üstünlük sağlamada araç olarak kullandığı bilim ve teknoloji gibi maddi unsurları almalıydı (Tunaya, 2004, s. 59). Bu bağlamda hareketin ileri gelenlerinden Namık Kemal, medeniyetin bize yararlı olan taraflarının alınabileceğini, Batı kültürünü ve ahlak yapımıza ters düşen adetlerini almak gibi bir zorunluluğumuzun olmadığını ifade etmektedir. Batılı ülkeler gibi güçlü olmak için onlara benzemeye gerek olmadığını ifade eden Kemal'e göre bize yakışan kendimiz olarak kalmak olup bunun yolunun da artık yabancılaştığımız özümüze; gerçek İslam'a geri dönmektir. Öyle ki gerçek İslam, esasında Batı ülkelerindeki siyasi ve toplumsal gelişmeyi sağlayan bütün unsurları kapsamaktadır. Namık Kemal bu tezini kanıtlamak için Batı'nın gelişimine etki eden etmenlerin İslami karşılıklarını ortaya çıkarmak ve dahası Batı ile İslam'ı bağdaştırmak için entelektüel bir çaba içerisine girmiştir (Ahmad, 2003, aktrn, Söğütlü, 2010). Ancak Mardin'in de belirttiği gibi *Yeni Osmanlılar* Batılılaşmanın hangi düzeyde olacağı ve sınırlarına dair tam bir uzlaşma sağlayamamışlardır. Bu aydın grubu içinde çoğunluğun paylaştığı Nâmık Kemal'in muhafazakâr, sentezci modeli karşısında Şinasi farklı bir model benimsemiştir (2009, s. 84). Meseleyi bir medeniyet tercihi olarak gören Şinasi'ye göre yeni medeniyetin esası akıldır (Söğütlü, 2010, s. 9). Yeni Osmanlıların ortak düşüncesi Meşrutiyet olsa da Yeni Osmanlıların içlerinden bazıları şiddet ve ihtilal derken, bazıları ılımlı tarz izlenmesini benimsemekteydiler. Örneğin din ve devlet yapılanması konusunda Ziya Paşa ve Nâmık Kemal devlet ile dinin beraber yürüyeceğini düşünürken, Şinasi, Ali Suavi ve Fazıl Paşa gibi isimler ısrarla laik-ayrımçı anlayışı savunmuşlardır (M. Yalçın, 1994, s. 43). Jön Türk hareketi içindeki mevcut iki farklı Batı uygarlığı kavrayışı ve Batılılaşma modeli, Jön Türk düşüncesi içerisinde farklı bakış açılarından beslenmiş ve Geç Osmanlı dönemindeki Batılılaşmayla ilgili tartışmalar (1902'deki Jön Türk Kongresi'ne dek) bu eksen temelinde ilerlemiştir (Söğütlü, 2010, s. 9).

Tunaya'ya göre (1995, s. 93-96) birinci Jön Türk hareketinin başlangıcını teşkil eden Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin önem ve değerini, adı kendisinden fazla yaşayan etkisinde aramak gerekmektedir. Çünkü Jön Türk kavramı, '*Osmanlı padişahlarının istibdadına karşı herkesi bu camiaya bir bayrak altında toplanma heyecanıyla katılmayı*' karşılamaktaydı.

Yeni Osmanlılar'dan Jön Türkler'e: Siyasi Mecrası Olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti

Sultan Abdülaziz'in, 30 Mayıs 1876 tarihinde tahttan indirilmesinden sonra yerine Meşrutiyet'i ilan edeceğine söz veren V. Murat geçmiştir. Ancak darbe sırasında rahatsızlanan Sultan Murat, aylar geçtiği halde iyileşememiş ve Meşrutiyet bu nedenle bir türlü ilan edilememiştir. Doktorların raporuyla V. Murat'ın hastalıktan kurtulamayacağı ortaya çıkınca, Veliht Abdülhamit'e padişahlık yolu açılmıştır. Çalışmalara başlayan Abdülhamit, tahta çıkma yolunun Meşrutiyeti ilan etmekten geçtiğini görünce, kendisinin tahta geçmesi halinde bunu ilan edeceğini beyan etmiş ve 31 Ağustos 1876 tarihinde tahta çıkmıştır (Kocabaş, 1991, s. 18-20).

Sultan II. Abdülhamit vaat ettiği gibi Kanun-i Esasiyi 23 Aralık 1876 tarihinde ilan etmiştir. İrtem'e göre (1999, s. 11) bu ilk Osmanlı Anayasası, 1876 şartları içinde Abdülmecit'ten beri devam eden İslahatçı modernleşme çizgisinin en radikal adımı sayılabilir. Ancak arkasında örgütsel bir toplumsal mücadelenin desteği değil, 93 günde üç saltanat değişikliğine cesaret eden darbeci ittifakın gücü bulunmaktadır. Abdülhamit, tahtına ısınıp Bâb-ı Ali'yi Yıldız Sarayı'na taşıyınca ilk işi, kendisine vasi gibi davranıp Kanun-i Esasi pazarlığına oturan Mithat Paşa'yı azletmek olmuştur. Sonra Yeni Osmanlı takımı İstanbul'dan uzaklaştırılmış ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi bahane edilerek Meclis-i Mebusan kapatılmıştır.

Meclis-i Mebusan-ı kapatan Sultan II. Abdülhamit, Kanun-i Esasi'yi de rafa kaldırmıştı. Bu durum, Meşrutiyeti her fırsatta dile getiren Yeni Osmanlılar ile onlara destek veren İngilizlerin düşmanlığını üzerine çekmişti. Yeni Osmanlı-İngiliz ortaklığının amacı, ilk fırsatta Abdülhamit'i yönetimden uzaklaştırıp yerine sağlığına kavuştuğu öne sürülen V. Murat'ın tekrar başa getirilmesiydi. Bunun için Aziz Bey-Skalyeri Komitesi ve Ali Suavi Bey tarafından iki ihtilal girişiminde bulunulmuş, fakat başarıya ulaşamamıştı. Bu süreçte, II. Abdülhamit'in 1878'de Mebusan Meclisini kapatmasından bu yana dağınık olan Jön Türk hareketi birdenbire derlenip toparlanmaya başlamıştır. Böylelikle, Meşrutiyeti tekrar yürürlüğe koyan II. Abdülhamit ile mücadelede artık Yeni Osmanlılar yerine, onların uzantısı olan "Jön Türkler" bulunmaktaydı (Kocabaş, 1991, s. 30). İttihat ve Terakki'nin bir no'lu üyesi olan İbrahim Temo anılarında, İttihad-ı Osmani Cemiyeti'ni 1 Mayıs 1889 tarihinde kurduklarını ancak, bir anlamda gizil fikir kulübü olan bu cemiyetin, o dönemde hayatını Paris'te sürdüren Ahmet Rıza ile temas kurmaları ve telkinleri sonucu örgütün isminin *Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti* şeklinde değiştirdiklerini belirtmektedir (2013, s. 27-28). Büyük çoğunluğu Jön Türklerden oluşan İTC, 19. yüzyıl ıslahat hareketlerinin ve özellikle Genç Osmanlıların 'Yeni Osmanlılar' çizgisinde bir oluşumdur. İttihatçılar tıpkı Genç Osmanlılar gibi sadece Osmanlı'nın kurtuluş sorununa ilgi duymuşlardır. Aslında Jön Türkler, 1860-70 yılları arasında Genç Osmanlıların ortaya koyduğu çözüm yollarıyla büyük benzerlik gösteriyordu (Ahmad, 1971, akt, Burak, 2003, s. 296). Buna göre Padişah'ın yetkileri kısıtlandığı ve azınlıklara eşit hakların verildiği meşrutiyet temelli bir hükümetin kurulmasıyla onların da istekleri yerine getirilecekti.

Yeni Osmanlılarda görülen fikir ayrılıklarına benzer ayrılıklar Jön Türkler arasında da olmuştur. Osmanlı'nın toprak bütünlüğünün korunması ve devleti Batı'nın karşısında geri kalmışlıktan kurtarabilme düşüncesi, Jön Türklerin zihinsel yönelimleri ve eylemlerinde

belirleyici olmuştur. İmparatorluğun siyasi birliği için tek çözümün, 1876 Anayasasının tekrar yürürlüğe girmesi ve tüm halkların temsil hakkı bulduğu bir parlamentonun açılması olduğunu düşünen Jön Türkler için bütün Osmanlı unsurları bir Osmanlı vatani ve vatandaşlığı düşüncesi etrafında birleşebilecekti. Geri kalmışlık, Osmanlı toplumunun karşı karşıya kaldığı ikinci bir sorundu. Birinci amaç hakkında hemen hepsi aynı fikirde olsa da ilerlemenin ve Batılılaşmanın sınır, boyut ve yöntemine dair farklı görüşler bulunmaktaydı. Bu bağlamda, Jön Türk üyelerinin temel meselesi Batılılaşma ya da mevcudu muhafaza etmek değildi. Çünkü hemen herkes Osmanlı'yı, içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtarmak için Batılılaşmanın bir zorunluluk olduğu kanaatindeydi. Anlaşmazlık, Batı medeniyetini var eden unsurlar ile Batılılaşmanın kapsam ve yöntemi hakkındaydı (Söğütü, 2010, s. 9-10). Dolayısıyla Osmanlı siyasal rejiminde Meşrutiyet'in ilan edildiği 23 Temmuz 1908'e kadar açık bir çoğulculuk görülmemiştir.

Sürekli anlaşmazlıklarla ayrı düşen Jön Türkleri, Abdülhamit bölmek ve yurt dışında örgütlenenleri ülkeye çekebilmek için bütün tedbirleri almıştır. 1897'de Genevre grubu lideri Mizancı Murat ile anlaşılan Abdülhamit bu girişimde başarılı olmuş, bunu 1899'da yinelemiş ve Ahmet Rıza Bey'in yanında fazla kimse kalmamıştır. Aynı yıl (1899) Abdülhamit'in eniştesi Damat Mahmut Paşa Paris'e kaçmış ve yanında iki oğlu Prens Sabahattin ve Lütfullah Bey'i de götürmüştür. Paşa'nın etkisiyle Paris'teki Jön Türk hareketi canlanmışsa da anlaşmazlık ve kişisel rekabet artmıştır. 1902'de düzenlenen Paris'teki kongre Jön Türkleri birleştireceğine bölmüş ve ortaya iki cemiyet çıkmıştır (Tunaya, 1998, s. 53). Cemiyetler arasında yaşanan bu anlaşmazlık tüm meşrutiyet süresince iktidar ve muhalefet akımlarını şekillendirmiştir.

1908'e kadarki süreçte, Jön Türkler içerisinde ayrılıklar olsa da Akşin'e göre masonik hücre tipi yapılanmalar ve teşkilatın belirlediği ilkeler doğrultusunda yapılan çalışmalar sonuç vermiştir. 3 Mart 1908'de İngiltere (Avrupalıların Makedonya dedikleri Kosova, Selanik ve Manastırı kapsayan alan için) bir genelge göndererek üç vilayete tek bir vali atanmasını ve Osmanlı askerlerinin sayısının azaltılmasını istemişti. Makedonya'nın koparılacağı düşüncesi İttihat ve Terakki'yi harekete geçirmiş, Manastır'da Rus Konsolosluğu dışındaki konsolosluklara birer genelge göndermiştir. İttihat ve Terakki'nin yayınladığı genelgede istibdadı son vereceklerini ve bu nedenle desteklenmeleri gerektiği bildirilmişti. Sonuçta ortaya İttihat ve Terakki çıkmış, Abdülhamit her ne kadar hareketi bastırmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Öyle ki bu hareketi durdurmak için görevlendirilen Şemsi Paşa yolda öldürülmüştür (2007, s. 53). Yaşanan bu iç karışıklıklar neticesinde Sultan II. Abdülhamit, istikrarı sağlayabilmek için meşrutiyeti ilan etmeye karar vermiştir.

İttihat ve Terakki bu dönemde tüm siyasal yapı içerisinde neredeyse tek söz sahibi konumuna gelmiş olsa da cemiyetin bu gücü, belirli bir plan, program yani hazırlık çerçevesinde oluşmamıştır. Devrimin başlangıcına hazırlıksız yakalanan oluşum, örgütlenmesini tamamlayamadığı için 1908 seçimlerine de katılamamıştır. Fakat partiye sempati duyan delegelerle, Meclis'te çoğunluğu sağlayarak yönetime gelmişlerdir. İttihat ve Terakki, aktif bir örgütlenmeden geçerek iktidara geldiği için muhalefetin kendisi gibi örgütlenmesine müsaade etmemiştir. Çünkü kendisi toplumsal tabanını oluşturmak için bütün tabakalarda örgütlenmeye gitmiş, toplumsal örgütlenmeyi önemsemiştir (Ayhan, 2010, s. 44-49).

"Hürriyet İlanı" adıyla anılan bu tarih, Osmanlı'da çok partili rejimin de başlangıcıdır. Tunaya, İkinci Meşrutiyetin ilanını şöyle anlatmaktadır (1998, s. 35): "*Yakın tarihimizde 'İkinci Meşrutiyet' olarak anılan dönem (1908-1918) Türkiye'nin demokratik*

gelişmelerinde ileri ve yürekli atılımlarla doludur. Bu dönem II. Abdülhamit'le özdeşleşmiş bir istibdat rejimini yıkımı, Jön Türkleri ülkedeki bütün özgürlük savaşçılarıyla birleştirmiş, iş başına getirmiştir. Kanuni Esasi'de yapılan ilk değişikliklerle kamu özgürlükleri yelpazesini genişletmiş, üstlerindeki baskıları kaldırmış, toplanma ve dernek kurma hürriyetlerini tanımıştır.”.

Aslında Tunaya'nın çizdiği bu tablo, ilk bakışta toplumda tabir-i caizse 'özgürlük sarhoşluğu'nun yaşandığını gösterse de özellikle basın açısından eksik kalmaktadır. Çünkü İttihat ve Terakki Cemiyeti 1909'da çıkarttığı Basın Kanunu ile yayın türü ve sayısını artırmışsa da 1908'den sonra cemiyet, basına özgürlük konusunda birtakım sınırlandırmalar getirmiştir. Abdülhamit yönetimini tahttan indiren ve zaman içinde devlete egemen olan İTC, farklı fikir ve yayınlara göz açtırmaz bir hale gelmiştir. Bir başka deyişle İttihat ve Terakki, kendine muhalif yayın yapan gazeteler ile gazetecileri baskı altına almış ve böylece basın, cemiyet taraftarı olanlar ile cemiyet karşıtı olanlar şeklinde konumlandırılmıştır (Arabacı, 2010, s. 79). Basın alanında durum böyleyken, II. Meşrutiyet'in ilânı, devlet işlerinde de fazla bir değişikliğe yol açmamıştır. Ne dış sorunlar sona ermiş ne de iç sorunlarda bir durulma ortaya çıkmıştır. Toktamış Ateş'in tabiriyle (2007, s. 413); “dünyayı paylaşmak için birbirlerinin gözünü oymaya hazır 'düvel-i muazzama', daha fazlasını kopartabilmenin kavgası içine girmiştir”.

Jön Türkler ve Siyasi Örgütü İTC'nin Batı Yanlısı İdeolojik Fikirleri

Jön Türkleri, “Sultan Abdülhamit'e karşı İstanbul'un yüksek mekteplerinde ve sonra Paris'te bir zümre tarafından girişilen ve kendine göre bir siyaset ve idare usulü kuran bir muhalefet hareketi olarak” tanımlayan Yahya Kemal'e göre bu hareket İTC'ni doğurmuştur. İTC, Sultan Abdülhamit'i devirdikten sonra kendine has bir çığır ve devir açmış ve başka neviden bir unsur olmuştur. Yahya Kemal'e göre (2012, s. 202) bu yeni unsurda eski Jön Türklüğün 'ecza ve anasır'ı yoktu. Oysa Yahya Kemal'e göre Jön Türklük sahih bir tarifile “kaynağı 93 inkılâbı ve munsabı İttihat ve Terakki olan, Sultan II. Abdülhamit devrini boydan boya katletmiş bir siyasi cereyandı”.

Jön Türkler gazetecilik bağlamında 1 Aralık 1895'te *Meşveret*'in Fransızca ekinde bir program yayınlamıştır. Bu programda *Yeni Osmanlılarda* görülen 'Âl-i Osman'a beslenen saygı ifade edilmekte ve reformun tek millet için değil, tüm Osmanlı tebaasını kapsaması gerektiği öne sürülmekteydi. Osmanlının unsurlarını zayıflatacak şekilde olmadan medeniyet yolunda ilerleme isteğinden bahsedilmekteydi. Bu programa göre Doğu medeniyetinin orjinalitesini koruması gereken Osmanlı, hürriyete giden yolda Batı'nın sadece bilimsel yönü alınmakla yetinilecekti.

Program, Osmanlılar'ın 'Doğu medeniyetlerinin' *orjinalitesini* korumaları gerektiğini ve “Batı'dan ancak bilimsel eğitimin genel sonuçlarını, ancak tam anlamıyla kaynaştırabilecekleri ve bir milletin hürriyete doğru yolunu aydınlatabilecek olanları” almakla yetineceklerini anlatıyordu (Mardin, 1999, s. 95). Ancak *Yeni Osmanlılar*'ın yanı sıra Jön Türkler'in de Batıcılık anlayışında aralarında mutabık olduklarını söylemek zordur. Nitekim yukarıda da bahsedildiği üzere Namık Kemal daha muhafazakâr ve sentezci bir Batıcılık tahayyül ederken Şinasi rasyonalizm odaklı bir anlayışın peşinden gitmiştir. Yine benzer şekilde pozitivist Ahmet Rıza ve daha liberal bir tutum içerisindeki Prens Sabahattin de farklı bir batılılaşma ideolojisi ile karşı karşıya gelmişlerdir. Dolayısıyla Tunaya'nın da belirttiği gibi ne kadar Jön Türk varsa o kadar ıslahat programı vardı (2004, s. 60). Yine de bu farklılığa rağmen, Jön Türk düşüncesine dair kendi içinde tutarlı başlıca üç öneri ön plana çıkmıştır. Bunlar Türk Batılılaşmasının sonraki aşamalarındaki

tartışmalara da temel oluşturmuşlardır. Başlıca bu öneriler ise *muhafazakâr*, *radikal* ve *liberal* modeller şeklinde kategorize edilmiştir. (Söğütlü, 2010, s. 10).

Jön Türklerin batılılaşma çizgisini temsil eden ve Mizancı Murat Bey'in öncülerinden olduğu *muhafazakâr batıcı* kanat, sınırlı bir batılılaşmadan yanadır. Batı medeniyetinin bütünlüklü bir şekilde kavranmadığı *muhafazakâr* batılılaşmada batı, fiziki gücü olan bir uygarlık şeklinde tahayyül edilmektedir. Bu fiziki güç, kaynağını bilim ve fenden almaktadır. Yani Batı medeniyetinin kültür ve ahlaki değildir. Fransızca kaleme aldığı bir kitapta Mizancı Murat, İslam dininin, devletin çöküşünde etkisinin olmadığını hatta onun yeniden toparlanmasında herhangi bir engel oluşturmadığını belirtmektedir (Berkes, 2002, s. 396). Önderliğini Ahmet Rıza'nın yaptığı *batıcı radikal* kanat olarak adlandırılan kesim ise muhafazakâr gruba göre daha farklı teoriler ortaya koymuştur.

Radikal kesim, Batı uygarlığının temelini bilimde görüyor ve ilerlemenin İslam değil, bilime itibarla olması gerektiğini öne sürüyorlardı. Bu bakış açısını savunan kadrolara göre İslam ve Batı uygarlığının temelinde yer alan pozitif felsefe, birbirlerinin zıttı iki ayrı bilgi kaynağıdır. Dolayısıyla bu ikisinin bağdaştırılması mümkün değildir. Bu görüş, Batı'nın her açıdan ayrı bir medeniyet olduğunu ve Osmanlı için tek çıkar yolun tam bir batı toplumu olmaktan geçtiğini savunan *radikal batıcı* bir görüşün Jön Türk düşüncesi içinde taraftar bulduğunun bir işaretidir. 19. yüzyılın sonunda ise hareket içinde radikal batıcı kanattan ayrı düşünen bir kesim çıkmıştır. Böylece, Batılılaşmayı toplumsal bir mesele olarak sorunsallaştıran ve çözümünü de toplumun içerisinde arayan bir görüş konuşmaya başlanmıştır. Prens Sabahattin önderliğindeki bu *Liberal batıcı* kanata göre, sadece siyasi devrimlerle toplum ilerleyemez. Prens Sabahattin Osmanlı toplumunun, gerek sosyal gerek kültürel alanlarda yapılacak dönüşümlerle Batı medeniyetinin düzeyine ulaşabilecek ve varlığını muhafaza edebilecektir (Söğütlü, 2010, s. 13-20).

Her ne kadar kendi içlerinde farklılaşan bir batılılaşma tasavvuru varsa da Sina Akşin'in belirttiği gibi (1998a) gerek *Yeni Osmanlılar* gerekse Jön Türklerin görüşü *burjuva ideolojisi* şeklinde tanımlanabilir ki Osmanlı Devleti'nde küçük bir grup 'Selanikli' veya 'dönme' denilen kimselerdi. Bunlar Türkler arasındaki burjuvaziyi oluşturmaktaydı. Nitekim İTC'nin, iktidara gelmesiyle birlikte, Osmanlı'da Türklerin kontrolündeki kapitalist gelişmeler, açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. İttihat ve Terakki'nin Osmanlı ve İslamcı sözlerine karşı pratikte Türk ulusçuluğu davranışını benimsemesi, sözü edilen burjuva zihniyetinin ürünleridir. Ahmet Rıza ve sonrasında Prens Sabahattin Abdülhamit'in tahttan indirilmesi sonrası meşrutiyet davasını bırakıp toplumsal değişime önem vermişlerdir. Aslında Akşin'in de ifade ettiği gibi 19. yüzyılda Osmanlı'daki özgürlük temalı düşünce akımlarının burjuva olması, her şeyden önce ideolojik bir olaydır.

Jön Türkler ve İTC'nin Batılılaşma İdeolojisi Bağlamında Hüseyin Cahit Yalçın: Gazeteci ve Siyasi Kimliği

Türk basın tarihinin en önemli kalemlerinden biri Hüseyin Cahit'tir. İlk yazılarını kaleme aldığı Servet-i Fünun'daki dönemlerinden Cumhuriyet yıllarına dek ateşli polemikleri başlatan bir yazar olmuştur². "Batılılaşma" taraftarlığı yapan Hüseyin Cahit, adıyla birlikte anılan *Tanin*'de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin politikalarının yalçın bir savunucusu olmuştur (Çetinkaya, 2007, s. 314).

Tabir-i caizse polemikçi bir insan olan Hüseyin Cahit, sık sık gerek kişisel gerekse kurumsal (gazeteler gibi) farklı söz düellolarına girmiştir. Polemikleri edebi, basın ve ideolojik anlamda kişisel polemiklere dönüşmüştür. Bu polemiklerin temel ekseni ise

Batıcılık olup, batı kaynaklı düşüncelere açık bir anlayışa sahiptir. Hüseyin Cahit, her zaman batılı bir yaşam tarzı arzuladığından, her yönüyle Batılı olmasını arzuladığı dergi projelerinde de aktif bir şekilde çalışmıştır. Hüseyin Cahit'in "Batılılaşma" olgusuna yaklaşımını II. Abdülhamit, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerindeki yazılarından da takip etmek mümkündür. Özellikle *Edebiyat Anılarında* Batı'nın ve Fransız kültürünün üzerindeki etkilerine sıkça değinmekte ve alttan alta bununla gurur duymaktadır (Çetinkaya, 2007, s. 320). Bu etkinin altında kalan Hüseyin Cahit, bir dönem *Tanin*'den yakın dostları Tefik Fikret ve Hüseyin Kazım, Esat Paşa ve Rauf ile Yeni Zelanda'ya göç etmenin yollarını aramış ancak bu plan suya düşmüştür. Gidemeyişini kendisini oldukça etkilediğini ifade eden Yalçın, *Hayat-ı Muhayyel* (hayal içinde) kitabının bu tasarımın ürünü olduğunu belirtmiştir (H. C. Yalçın, 1999, s. 135). Hikâyedeki başkahraman Nezih'in roman sanatıyla uğraşması ve Fransız edebiyatından çeviriler yapması, aynı özellikleri taşıyan Hüseyin Cahit Yalçın'la arasında paralellik kurmasına yol açmıştır. Yazar Hüseyin Cahit Yalçın'la başkahraman Nezih arasında kurulabilecek özdeşliklerin yanı sıra romanın son paragrafında, Nezih'in Doğu-Batı kültürü arasında kalan Türk aydınının simgesi olarak konumlanması dikkat çekicidir.

Yalçın, Doğu-Batı arasında bir ikilem yaşasa da "Doğu" ve geleneksel topluma ait düşünce, kavram ve hatta eserleri çoğunlukla 'negatif' anlamlar taşımaktadır. Yalçın, kendi ifadesiyle onu görenekçilik bakış açısından kurtaran, gözlerinin önüne daha geniş ufuklar açan saiklerin "Fransız ve Batı kültürü" olduğunu söylemekte ve 'Doğu'ya dair de şöyle bir değerlendirmede bulunmaktadır: "...üzerimde Doğu eserlerinin hiçbir etkisi olmadı. Arapça ve Farsça öğrenmemiz aslında pek yetersizdi. Eski ve yeni Türkçe eserlerden de soğuyup uzaklaşmıştım.... Gençliğimden beri ne okumuşsam Fransızcadır ne öğrenmişsem o kaynaktan gelmiştir. Bundan ötürüdür ki 'Nadide' ile 'Hayat-ı Muhayyel', iki ayrı cins tohumun ürünleri gibi birbirine benzemekten o kadar uzaktır" (H. C. Yalçın, 1999, s. 46). Yani Yalçın, ilk romanı Nadide'nin -özellikle Ahmet Mithat Efendinin üzerinde bıraktığı etkisi de göz önüne alındığında- Doğu kültürü üzerinden yazılırken, *Hayat-ı Muhayyel*'de -yukarıda da bahsedilen- Nezih, Batıcı bir genç olarak idealize edilmiştir.

Cahit, kültürel batıcı bakış açısının yanı sıra siyasi anlamda da batılı gözle meşrutiyete eleştiri getirmekte ve bunu gazetesinde sıkça dile getirmektedir. II. Meşrutiyetin ilk yılında Türk ve Müslüman unsurunun önceliğini vurgulasa da (Erdem, 2022, s. 211) Yalçın, ilerleyen süreçte meşrutiyetle şeriatın birbiri ile çeliştiğini, aralarında hiçbir uzlaşmazlık olmadığını, Kuran'da din ve dünya işlerinin birbirine karıştırılmadığını, Kuran'da dünya işlerine yönelik hükümler bulunmasını o dönemde Arap toplumlarının örf ve adetlerinde yapılan ıslahata bağlamış ve bu dünyada hükümlerin görülen gereksinim ve gerek üzerine değiştirildiği şeklinde yorumlamıştır (H. C. Yalçın, 2000, s. 173). Hüseyin Cahit, Batıcılık konusunda radikal denebilecek tavırlar takınmıştır ki örneğin Malta'da iken Ziya Gökalp'in liderliğinde toplanan *Dergâh*'ın toplantılarına katılmamış ve bunun nedenini Nurbaba dergâhı cinsinden kapalı ve gizli oluşundan değil, "*doğuştan laik doğan ruhunun bu gibi adlarla arasının açık bulunmasına*" (H. C. Yalçın, 2000, s. 355) bağlamıştır. Hüseyin Cahit, dini fikir ve sembollerden hoşlanmamasına rağmen kendince tanımladığı Müslümanlıkla meşrutiyetin çelişmediğini, şapka giymek, kızını Müslüman olmayan birisiyle evlendirmek gibi düşünceleri sadece İttihat ve Terakki Cemiyeti çevrelerinde dillendirmiş, Ziya Gökalp bu gibi davranışları kanunların koyması gerektiğini belirtmiştir. Çetinkaya'ya göre (2007, s. 321) Hüseyin Cahit ayrıca, Batılı devletlerin siyasi olarak Osmanlı Devleti'nin aleyhinde emperyalist olduğunu kabul etmiştir. Yine de 'kültür' ile 'medeniyet' arasında belli bir ayırım yapmadan hayatının birçok alanında Batılılaşmayı

savunmuştur. Dolayısıyla Hüseyin Cahit'in gazetecilik ve siyasi yaşamında *Baticılık* düşüncesi önemli bir yer kaplamaktadır. Batı merkezli özgürlük, demokrasi gibi olgular Yalçın'ın yazılarında sıkça vurguladığı konular arasında yer almaktadır. Öyle ki yazılarında Türkiye'nin ilk meşrutiyetçi, ilk cumhuriyetçi, ilk milliyetçi, laik, halkçı veya ilk kültür sahasının ilk inkılapçısı olduğunu belirten Yalçın, aynı zamanda kapitülasyonlara ve emperyalizme karşı da isyan eden ilk kişidir (Ertan, 2010, s. 108).

Tarik gazetesiyle başladığı gazetecilik yaşamına, II. Meşrutiyet döneminde *Tanin* gazetesiyle devam eden Hüseyin Cahit Yalçın, zaman içinde gazetenin adıyla müsemma olmuş ve ittihatçıların resmi yayın organı haline gelmiştir. *Edebiyat Anıları* kitabında gazetenin bağımsız olmasını ve cemiyetle bağlantılı bir gazete olmasını istemediğini, kendi düşüncelerini yansıttığını ifade etmektedir (1999, s. 166) Tanin'in bağımsız bir gazete olduğuna inanan ve sonuna kadar öyle kaldığını düşünen Yalçın'ın aksine kamuoyunda hatta dış basında cemiyetin yayın organı olduğuna dair bir kanı oluşmuş ve zamanla kendisi de bu kanyı kabul etmek durumunda kalmıştır (Bengi, 2000, s. 45).

Tanin'in üç kurucusundan biri ve aynı zamanda gazetenin isim babası olan Tefvik Fikret, İttihatçıların görüşünü eleştirmeye başlaması sonucu Hüseyin Cahit ile araları bozulmuş ve Tefvik, gazeteden küsererek ayrılmış, hatta birbirlerine ağır sözler içeren karşılıklı mektuplar göndermişlerdir. Tefvik Fikret'in gazeteden ayrılmasından sonra tek sorumlu haline gelen Yalçın, aynı dönemde Mebusan Meclisine seçilmesine rağmen gazetecilik faaliyetlerini sürdürmüştür. 31 Vak'ası'ndan sonra yağlamalanan gazeteyi Selanik'te tek nüsha olarak çıkaran Hüseyin Cahit, İstanbul'a döndükten sonra kişilik haklarına dokunan ve heyecan yaratan yazılar yüzünden Divan-ı Harb-i Örfi (sıkıyönetim) tarafından Tanin'in kapatılmasıyla karşı karşıya kalmıştır. 17 Eylül 1912 tarihinde gazeteyi kendi adıyla çıkaran Yalçın, daha sonra muhalif söylemlerinin tepki çekmesi nedeniyle gazeteyi satmak durumunda kalmıştır. Milli mücadele yıllarında 1922-1925 yılları arasında Tanin'i yeniden çıkartan Hüseyin Cahit, Ankara hükümetine ve Mustafa Kemal'e de ağır eleştirilerde bulunmuştur (Bengi, 2000, s. 49-57).

Cumhuriyet döneminde gazete ve dergi faaliyetlerine devam eden Hüseyin Cahit, bu dönemde daha yumuşak bir dil kullanmıştır. Kendi çıkardığı *Fikir Hareketleri* (1933-1940) ve *Yedi Gün* (1935-1946-edebi) dergilerinde Batılı liberal fikirlere atıflarla *Tek Parti* dönemini üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. Hatta *Fikir Hareketleri* dergisinin uzun soluklu olabilmesi için siyasi konulardan uzak duran Yalçın, çoğunlukla batılı yazarların demokrasi temalı yazılarından çeviriler yapmıştır (Bengi, 2000, s. 68). Yalçın, *Fikir Hareketleri* dergisinde daha önce eleştirdiği Cumhuriyetin kuruluşunu, derginin ilk sayısının çıktığı Cumhuriyet'in onuncu yılı dolayısıyla övmüş ve hilafetin kaldırılmasını da yerinde bulmuştur (Çetinkaya, 2007, s. 326). Bu da bazı çevreler tarafından "yönetimin gözünde meşrutiyet sağlama çabası" olarak değerlendirilmiştir.

Siyasal hayatına bakıldığında da Atatürk'ün ölümü ile başlayan Milli Şef İsmet İnönü devrinde siyasi anlamda şanslı dönmüş ve yeniden mebus olmuştur³. Tanin'de yazdığı yazılarında İnönü'ye atıflar sıralayan Hüseyin Cahit, CHP'ye övgüler yağdırırken, Demokrat Parti'ye de ciddi eleştiriler yöneltmiştir. DP'ye karşı çıktığı noktalardan birisi de komünizmdir. Hüseyin Cahit, komünizmin kendine mecra bulmasından Demokrat Parti'yi sorumlu tutmuş fakat daha sonra Tanin'de yayınlanan makalelerinden oluşan dört ciltlik *Benim Görüşümle Olaylar* (1947) kitabında bunun emaresine rastlayamadığını ifade etmiştir. 1953 yılında CHP'nin yayın organı *Ulus*'ta komünizme karşı kaleme aldığı yazılar da komünizme karşı mücadeleye girişen Yalçın, Türkiye Komünist Partisinin amacı için şu

satıları yazmıştır: “*Türkiye Komünist Partisi Türkiye'nin hususi şartları içinde, emperyalizm, milli burjuvazi ve derebeyleri aleyhine, sosyalist Sovyetler Birliği cihan proletarya inkılâbı ve komünizm lehine mücadele ve mevcut burjuvazi hakimiyetleri devirerek yerine Sovyet rejimini kurmak gayesini takip eder*” (H. C. Yalçın, 1947, s. 50). Hatta Yalçın'ın komünizm karşıtlığına dair kaleme aldığı yazılar, geçmişte bir dönem komünist olan Şevket Süreyya Aydemir ile devletçilik-liberalizm bağlamında aralarında polemik konusu olmuştur. Hüseyin Cahit, Batı kaynaklı düşüncelere daha açık bir anlayışa sahip iken, Şevket Süreyya 'emperyalist' yüzünü ön planda tuttuğu Batı'ya karşı her zaman daha mesafeli durmuş ve hatta kuşkuyla bakmıştır. Bu anlayış zıtlığı her ikisinin de tüm eserlerine yansımıştır.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde Yeni Osmanlılar, Jön Türkler ve uzantısı İttihat ve Terakki kanallarıyla inkılâp ve reform hareketleri planlanmış ve Batı, bu hareketin öncüleri tarafından idealize edilmiştir. Çoğunluğu devlet memurlarının çocukları (ya da belli başlı ailelerin çocukları) denebilecek bu kesim, iyi eğitim almış, yabancı dil bilen ve devletin bürokrasisinde görevli olanlar ya da buralardaki görevlerinden ayrılarak yurtdışındaki oluşumların içinde faaliyet gösterenler de modernleşme bağlamında fikir hareketleri içerisinde bulunmuşlardır.

Osmanlı tebaası modernizasyon sürecine hazır olmamasına rağmen fikri alt yapı gazeteler üzerinden oluşturulmaya başlanmıştır. Bu durum, zihinsel düzeyde kalmamış, Batı yanlısı İTC, Avrupa'da (özellikle Fransa'da) etkili bir biçimde örgütlenip faaliyet göstermiştir. Karpat'ın da belirttiği gibi eğer Avrupa'nın baskısı ve müdahaleleri olmasaydı, Osmanlı bürokrasisinin kendi kusurlarını gidermesi kısmen de olsa, muhtemelen mümkün olabilirdi. Ancak bürokrasinin üst kademelerinin Avrupa'ya itaat eden bir gruba dönüşmesi ve milli bir niteliğe sahip olmayışı, onların kendini Avrupa'ya yakın hissetmesi ve ona boyun eğmesinde kolaylaştırıcı bir unsur olmuştur. Modernleşme sürecinde Avrupa'nın örnek alınması, bürokrasinin üst kademelerinde, yeni bir meşruluk kaynağı ve 'devlete hizmet şeklinde' tanımlanan bir amaç olarak sunulmuştur (2014, s. 164-165).

Sultan Abdülaziz'i ve Sultan II. Abdülhamit'i tahttan indiren Jön Türkler, böylece baskıyla ve şiddetle de olsa istediklerini tahttan indirebilme ve istediklerini tahta çıkarabilme gücüne erişmişlerdir. Kendi içlerinde de Batı tasavvurunda ayrışan ve her biri Cemiyet tarihinde özel bir yere sahip olan İbrahim Temo (Osmanlıcılık), Ahmet Rıza Bey (pozitivizm), Cavit Bey (liberalizm), Ziya Gökalp (Türkçülük) ve Sait Halim Paşa (İslâmcılık) gibi karşıt simalar arasında İttihatçılığın ortalama söylemini Hüseyin Cahit (Yalçın)'da bulmak mümkündür (Erdem, 2022, s. 213). Yine de bu farklılıklara rağmen temel hedef rejim değişikliği yani meşrutiyetti.

Çok yönlülüğüyle çalışmamızın örnek şahsı Hüseyin Cahit, kimi zaman tercümanlık yaparken, kimi zaman mebusluk yapmış kimi zamansa gazetecilik ya da bazen bunların hepsini bir arada yürütmüştür. Hüseyin Cahit'in Fransızcadan çevirdiği tercümelemler, onun fikri hayatını önemli ölçüde etkilemiştir. Onun yazılarında da ana tema genelde özgürlük olmuştur. Siyasetçi kimliğinde ise iyi bir hatip olmamasından dolayı mebusluğunda mecliste fazla konuşma yapmamıştır. Fakat her durum ve konumda, idealize ettiği *Batıcı* duruşundan taviz vermemiştir. Sultan Abdülhamit döneminde dünyaya gelen Hüseyin Cahit'in koyu bir muhalif olmasında en önemli faktör, ailesinin de yönetime muhalif olması gösterilebilir. Tabi bunun yanı sıra aldığı eğitim, arkadaş çevresi ve fikrî anlamda bol bol Fransızcadan çeviriler yaptığı Batılı düşünürler, onu *laiklik* ve batılı yanlısı yapmıştır. Hayatı Türk modernleşmesinde somut adımların atıldığı Osmanlı'nın

son dönemleri ile cumhuriyetin ilk dönemlerinde geçmiş olsa da savunuculuğunu yaptığı Batıcılık fikirleri pratikte farklı işlemiştir. Hüseyin Cahit Yalçın bir dönem Tanin gazetesi ile radikal savunuculuğunu yaptığı İTC'nin iktidarlığı döneminde muhalif konuma gelmiş, yıldırma ve baskı politikalarına maruz kalmıştır. Cumhuriyet döneminde de benzer sıkıntılar yaşamış, tek parti iktidarını eski ateşli bir üslup yerine daha üstü kapalı eleştirmiştir. DP dönemde yazdıklarından başı derde giren Yalçın, 80 yaşında bir süre hapis yatmak zorunda kalmıştır. Konunun geniş olması ve Hüseyin Cahit üzerine azımsanmayacak miktarda çalışma olsa da Batıcılığı üzerine çalışma bulunmaması bu çalışmanın eksikliklerini de beraberinde getirmektedir.

Notlar

1 Zaman içinde toplum da onları birer Jön Türk olarak tanımaya başlamıştı. Kökeni Fransızcada Jeunes Turcs kelimesinden gelen bu kavramı, ilk defa 1867 yılında Mısır prensi Mustafa Fazıl Paşa kullanmıştır. Mustafa Fazıl Paşa'nın Paris'te Padişah Abdülaziz'e hitaben yayınladığı mektubunda geçen bu deyim, Namık Kemal ve Ali Suavi tarafından oldukça beğenilmiştir. Bu ikili tarafından benimsenince bütün Yeni Osmanlılar Cemiyeti üyelerince de kısa zamanda benimsenmiştir. Böylece 1867 yılından itibaren Yeni Osmanlılar deyimini unutulurak yerine Jön Türk nitelemesi kullanılmıştır (M. Yalçın, 1994, s. 17).

2 Siyasi ve edebi kişiliğinin yanında Hüseyin Cahit, yaptığı çevirilerde Türk düşünce hayatına önemli katkıda bulunmuştur. Lamartine'den Pierre Loti'ye, Bergson'dan Adolf Hitler'e, Emile Durkheim'dan Stuart Mill'e çok sayıda Batılı fikir ve devlet adamından çeviriler yapmıştır. Huyugüzel'e göre (1982, s. 33) bütün bu çevirilerden kitap halinde basılanlar doksan iki cilt yani yaklaşık yirmi altı bin sayfadır ki bu sayıya ilk yıllardaki cınai roman çevirileri ve bazı hikâye ve makale çevirileri dâhil değildir.

3 1931 tarihinde oluşturulan ilk Basın Kanunundan 1950 yılındaki ikinci Basın Kanunu'na kadarki süreçte kanunda çeşitli düzenlemeler yapılmış olup bunlar içinde 1946 tarihli düzenlemeler basın tarihimiz açısından önem taşımaktadır. O dönemki mevcut iktidar 1946'daki düzenleme için dönemin öne çıkan isimlerinden Hüseyin Cahit'i Avrupa ülkelerindeki matbuat rejimlerini incelemek üzere görevlendirmiştir. Aynı zamanda dönemin Basın Birliği Başkanı olan Hüseyin Cahit, Fransa, İngiltere, Belçika ve İsviçre'ye ziyaretlerde bulunmuştur. İngiltere hariç bu ülkelerin basın kanunlarını inceleyen Yalçın, 1931 tarihli Basın Kanunu ile 1946 yılında hazırlanmış olan kanun tasarısında yer alan maddeleri, bu ülkelerin mevzuatlarıyla karşılaştırmalı bir şekilde rapor ederek hükümete sunmuştur (Kılıç, 2021). Bu açıdan Yalçın, basın tarihimiz açısından olduğu kadar bir dönem yürürlükte olan basın kanunun ortaya konması açısından da önemli bir isimdir.

Kaynakça

- Akşın, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşın, S. (1998a). *Jön Türkler ve İttihat Terakki*. İmge Yayınevi.
- Arabacı, C. (2010). İttihat ve Terakki Basını. İçinde Hakan Aydın (Ed.), *İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset* (ss. 73-171). Palet Yayınları.
- Ateş, T. (2007). *Siyasal Tarih*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ayhan, B. (2010). II. Meşrutiyet Döneminde İttihat ve Terakki, Siyaset ve Basın. İçinde Hakan Aydın (Ed.), *İkinci Meşrutiyet Devrinde Basın ve Siyaset* (ss. 43-72). Palet Yayınları.
- Bengi, H. (2000). *Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın*. Atatürk Araştırma Merkezi.
- Berkes, N. (2002). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları.
- Beyatlı, Y. K. (2012). *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım*. İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını.
- Burak, D. M. (2003). Osmanlı Devleti'nde Jön Türk Hareketinin Başlaması ve Etkileri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 14, 291-318.

- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage.
- Çetinkaya, Y. D. (2007). Hüseyin Cahit Yalçın. İçinde M. Gültekingil & T. Bora (Ed.), *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi*, (ss. 314-329). İletişim Yayınları.
- Erdem, E. (2022). İttihatçılık-Kemalizm İlişkisi Bağlamında Hüseyin Cahit Yalçın'ın Siyasal Düşüncesi. *7. Uluslararası Erciyes Bilimsel Araştırmalar Kongresi*, 208-2014.
- Ertan, T. F. (2010). *Atatürk Döneminde Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları*. Phoenix Yayınevi.
- Huyugüzel, Ö. F. (1982). *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı, Hikâye ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- İrtem, S. K. (1999). *Yıldız ve Jön Türkler İttihat Terakki ve Gizli Tarihi*. Temel Yayınları.
- Karpat, K. (2014). *Osmanlı Modernleşmesi*. Timaş Yayınları.
- Kılıç, N. (2021). *Hüseyin Cahit Yalçın'ın 1946 Tarihli Raporu ve Basın Tarihimizdeki Önemi*. *11(21)*, 371-389.
- Kocabaş, S. (1991). *Kendi İtiraflarıyla Jön Türkler Nerede Yanıldı*. Vatan Yayınları.
- Mardin, Ş. (1999). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*. İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2009). *Türk Modernleşmesi*. İletişim Yayınları.
- Sina Akşin. (1998b). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*. İmaj Yayınevi.
- Söğütlü, İ. (2010). Jön Türkler ve Türkiye'nin Batılılaşması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *11(1)*, 1-28.
- Temo, İ. (2013). *İttihat ve Terakki Anıları*. Alfa Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (1995). *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*. Arba Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (1998). *Türkiye'de Siyasal Partiler, (İkinci Meşrutiyet Dönemi) (C. 1)*. İletişim Yayınları.
- Tunaya, T. Z. (2004). *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Batılılaşma Hareketleri*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Uçman, A. (2006). Hüseyin Cahit Yalçın. İçinde *Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi* (2. bs, ss. 668-669). Yapı Kredi Yayınları.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*.
- Yalçın, H. C. (1947). *Benim Görüşümle Olaylar 4: Komünist Tahrikleri Karşısında*. Ulus Basımevi.
- Yalçın, H. C. (1999). *Edebiyat Anıları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yalçın, H. C. (2000). *Siyasal Anılar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yalçın, M. (1994). *Jön Türklerin Serüveni*. İlke Yayınları.

The Young Turks in Turkish Modernization and the Journalist and Political Identity of Hüseyin Cahit Yalçın

Fatma Betül AYDIN VAROL (Asst. Prof. Dr.)

Extended Abstract

The Young Turks left their mark on the last fifty years of the Ottoman Empire and acted as the arguments of Western civilization in Ottoman society. The internal dynamic of the structure, which started with the New Ottomans movement and extended to the Young Turk movement that declared the first and second constitutionalism, was also created with reference to the Carbonari movement in Italy. The Young Turk movement (and its political organization, the Committee of Union and Progress-ITC), is the most emphasized among the currents of thought that shape the idea of westernization, innovation or modernization in the Ottoman Empire. However, in order to understand the Young Turks, it is necessary to evaluate the modernization process of the Ottoman Empire well.

While the modernization movements that started during the reign of Abdülmecit continued step by step, these movements actually; It meant that the Ottoman society, which had different languages, religions and races and lived with a tribal/tribal type of organization, entered into a civilizational race with Western societies that had completed their political and economic development. Although there was no one who was not pro-Western among the sultans after the Tanzimat, Abdülhamid was the most Westernist among them, and yet this period was also the most controversial period of Ottoman modernization (İrtem, 1999, p. 15). II. Abdülhamit's declaration of constitutionalism left the modernization efforts inconclusive. This attitude of Abdülhamit, who took drastic measures with the effect of the outbreak of the First Russian 93 War (1877-1878), continued until 1908, that is, the Second Constitutional Period.

The Young Turks are important for our press history as well as for our political history. In this respect, the presence of journalists in the team that started the first formation under the name of New Ottomans and the effective use of the press in the cause of this movement can be considered as indicators of this importance. Hüseyin Cahit Yalçın, one of these names, played an active role in the Young Turk movement with his versatile personality traits such as journalist-writer, translator and politician. Yalçın, who was born in the last period of the Ottoman Empire, has been the subject of research especially through his contributions to the field of literature, but when we look at the literature, there is not much research on the identity of the journalist, which varies from time to time. In this study, the main aim is to examine the journalistic aspect of Hüseyin Cahit Yalçın, a journalist-writer and politician, who was in the Young Turk movement for a time and known for being pro-Western and Unionist, from the Ottoman Empire to the Republic.

One of the most important figures in Turkish press history is Hüseyin Cahit. He has been a writer who started heated polemics from his period in Servet-i Fünun, where he wrote his first articles, to the years of the Republic. Hüseyin Cahit, who was a supporter of "Westernization", became a staunch defender of the policies of the Committee of Union and Progress in Tanin, which is known with his name (Çetinkaya, 2007, p. 314).

The idea of Westernism occupies an important place in Hüseyin Cahit's journalism and political life. Western-centered concepts such as freedom and democracy are among the

issues that Yalçın frequently emphasizes in his writings. He started his journalism life with Tarık newspaper, Hüseyin Cahit Yalçın, who continued with the Tanin newspaper during the Second Constitutional Era, became the name of the newspaper over time and became the official publication of the Unionists. In his book *Literary Memoirs*, he states that he does not want the newspaper to be independent and affiliated with the society, but reflects his own thoughts (1999, p. 166) Contrary to Yalçın, who believes that Tanin is an independent newspaper and thinks that it remains so until the end, the society's publications in the public and even in the foreign press. He had a belief that he had an organ and he had to accept this opinion over time (Bengi, 2000, p. 45).

When we look at his political life, in the period of National Chief İsmet İnönü, which started with the death of Atatürk, his political luck turned and he became a deputy again. Hüseyin Cahit, who cited İnönü in his articles written in Tanin, praised the CHP and directed serious criticisms to the Democrat Party.

Hüseyin Cahit, the exemplary person of our study, is a versatile personality. Sometimes he worked as a translator, sometimes as a deputy, sometimes as a journalist, or sometimes all of these together. The translations translated from French by Hüseyin Cahit greatly influenced his intellectual life. The main theme of his writings was generally freedom. Since he was not a good orator in his political identity, he did not speak much in the parliament while he was a deputy. However, he did not compromise his idealized Westernist stance in every situation and situation.

The most important factor in the fact that Hüseyin Cahit, who was born during the reign of Abdülhamit, was a fierce opponent, can be shown as his family's opposition to the government. Of course, besides this, the education he received, his circle of friends, and the Western thinkers he translated from French in an intellectual sense made him pro-secular and pro-Western. The last periods of the Ottoman Empire and the first periods of the republic, where concrete steps were taken in Turkish modernization.

Keywords: New Ottomans, Young Turks, Modernization, Hüseyin Cahit Yalçın.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada "**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the "**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**" were followed.

Araştırma tek bir yazar tarafından yürütülmüştür.

The research was conducted by a single author.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile **çakar çatışması** bulunmamaktadır.

There is no **conflict of interest** with any institution or person within the scope of the study.